

raakt, het einde open blijft, alsof je de zin halfweg afbreekt. Daarom valt *Vive l'Afrique* stil op het ogenblik dat het verhaal pas op dreef komt. Mooi om met goesting van tafel te gaan, maar wanneer komt het tweede gerecht?

Congoverhalen

Onaffe verhalen, daarin blinkt de Belgisch-Congolese relatie uit, weldra al 120 jaar lang. Dat heeft in het beste geval te maken met de naïeve wispelturigheid waarmee Belgen met Congo omgegaan zijn, in vele slechtere gevallen met mislukte berekeningen. Nergens in onze gezamenlijke geschiedenis is een project afgewerkt.

Niet het ambitieuze Leopoldistische project van Congo-Vrijstaat: stukgelopen op de blinde megalomanie van de groteske koning.

Niet de opbouw van de kolonie na de Tweede Wereldoorlog naar het model van moederland België: afgebroken door de overval van de dekolonisatie.

Niet het proces van de dekolonisatie in 1960: volledig mislukt door politieke kortzichtigheid en een gebrek aan moed om op te tornen tegen de internationale stromingen van toen.

Niet de nieuwe samenwerking met het Mobuturégime in de jaren zestig tot tachtig: mislukt door het naïeve geloof in de goede wil van de nieuwe Congolese elite en de noodzaak van de Oost-Westtegenstellingen, door de verblindende macht van de voormalige koloniale bedrijven.

Niet de open dialoog met alle maatschappelijke groepen en de schijnafhankelijkheid tegenover het imploderende Mobutu-régime in de jaren negentig: de officieuze vlucht 'weg uit Congo' vanaf 1991, toen alle ontwikkelingssamenwerking stopgezet werd, gaf vrij spel aan de meest uiteenlopende voluntaristische initiatieven, die nooit een echt beleid konden voeren, zeker niet in relatie met de vele Congolese gouvernementele en niet-gouvernementele groepen die een strijd om de macht ingezet hadden.

En ten slotte is ook het allernieuwste project van de gezamenlijke heropbouw sinds het dubbele Kabilaregime, vader en zoon, nog maar pas van start gegaan. Het draagt alle kernen in zich van een nieuwe mislukking, zolang de Belgisch-Congolese relatie niet duidelijk gedefinieerd wordt.

Geen toeval wellicht, dat dit onverteerde verleden én heden tot in de theaterzalen doorsijpeld is.

Onvoltooide geschiedenis

Zullen we dan maar? In chronologische volgorde geplukt uit onze (pre)koloniale geschiedenis.

Neem nu de 'historische waarheid' over Leopold II en 'zijn Congo'. *De geest van Koning Leopold II en de plundering van Congo (King Leopold's Ghost. A story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa)* van de Amerikaanse journalist Adam Hochschild gooide in 1998 dit stuk vaderlandse geschiedenis brutaal weer in de actualiteit. Het populair geschreven boek geldt als een referentiewerk, maar is niet meer dan een vakkundig herschrijven van het monnikenwerk van de Vlaamse antropoloog Daniël Vangroenweghe (*Rood Rubber*, 1985) en de nog steeds lopende historische reeks *L'histoire du Congo* van Jules Marchal, voormalig gewestbeheerder in Belgisch-Congo, later ontwikkelingswerker en diplomaat. Hun scherpe tekening van het Leopoldistische Congo als een bloedovergoten plundertocht werd dus al in 1969 door Hugo Claus in zijn theatertekst gegoten.

Toch blijft die zogenaamde definitieve waarheid wankelen. Eén voorbeeld slechts. Iets meer dan tien jaar geleden kwam de Nederlandse tentoonstelling *Wit over Zwart* naar Brussel, medegefinancierd door de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Het beeldrijke project over de manier waarop 'witten' naar 'zwarten' kijken bevatte als vanzelfsprekend ook enkele foto's van geketende Congolezen en gevangenen met afgehakte handen, toonbeelden van het wrede Belgische prekoloniale systeem in de overgang van de negentiende naar de twintigste eeuw. Het heeft wekenlange discussies gekost om de hogere administratie van Ontwikkelingssamenwerking ertoe te bewegen om die 'artistieke vrijheid' te aanvaarden. Voor hen, en tot vandaag voor vele betrokkenen bij het (pre)koloniale verleden, is het nog lang niet uitgemaakt of Leopold II werkelijk als een bruut 'zijn' Vrijstaat bestuurd heeft en of de koloniale bedrijven van toen inderdaad die uitbuiters waren waarvoor ze dezer jaren gemakshalve versleten worden. De mildere opposanten verwijzen steevast naar het veel wredere – of op z'n minst even wrede – koloniale verleden van Groot-Brittannië, Frankrijk en andere bevriende westerse staten. En naar de tijdsgeest, die overal in de 'beschaafde wereld' dezelfde was. De radicale tegenstanders van de gangbare historische analyses houden staande dat de 'miljoenen doden',

gevallen onder het blanke regime van toen, gewoon nooit bestaan hebben, dat het hier om een gigantische vertekening van de waarheid gaat. Het zijn geen verdwaasde revisionisten die deze geschiedenis herschreven willen zien, maar kabinetschefs, hoge ambtenaren, senatoren, ministers. Allen hebben ze stevige argumenten om onder meer Adam Hochschild, Daniël Vangroenweghe en Jules Marchal te counteren.

Het meest verwonderlijke is dat deze tegenstellingen zelden of nooit openlijk ter sprake komen. Zelfs een gezonde polemiek over dit stuk geschiedenis wordt nauwelijks of niet gevoerd. Zo raken de argumenten niet getoetst, blijven de zekerheden flou. En daardoor blijft een theaterstuk als *Leopold II* voor de Congoliefhebber steken in een *oratio pro domo*, een politiek correcte weergave van 'een' waarheid. Niet minder, maar zeker niet meer. Onaf dus.

De koloniale tijd na de Tweede Wereldoorlog dan, na die periode van brousttrekkers en avonturiers, van slavendrijvers en goudzoekers. De jaren vijftig brachten de definitieve opbouw van de kolonie. Het koloniale systeem werd verheerlijkt als het enige dat 'beschaving' kon brengen voor de 'negers'. Het moederland België stond model voor wat de kolonie moest worden: de administratie, de overheidsbedrijven, het financieel-economische systeem, de ruimtelijke ordening, de sociale voorzieningen,... met een nette taakverdeling tussen Kerk en Staat. De zorgvuldig geselecteerde koloniale, dikwijls met een hoge opleiding, kregen de opdracht om 'hun plicht te doen'. Niet alleen de ouders van de jonge missionarissen, ook de familieleden van de koloniale ambtenaren namen met een krop in de keel afscheid van zoon en dochter, in de wetenschap dat zij 'goed zouden doen'. Meewerken aan het optimmeren van de kolonie was een eervolle taak.

Hoe de ideologie van de *evolué*, de zwarte die geboetseerd werd naar het model van de blanke, zo snel overkop is kunnen gaan, blijft een halve eeuw na de feiten nog altijd een raadsel. Uiteraard speelde de internationale context een belangrijke rol, met Fransen en Britten die zeer snel hadden begrepen dat het kolonialisme ten dode opgeschreven was, opgezweept door de nationalistische Afrikaanse bewegingen in de verschillende Europese koloniën, die elkaar aanmoedigden. Toch moet de definitieve analyse van die ommekeer nog geschreven worden. Al was het maar om